

Osallisuuden määritelmä

Osallisuus on kokemus kuulumisesta ja kiinnittymisestä, arvostuksesta ja vaikutusmahdollisuuksista kouluympäristössä. Se on myös oppilaiden mahdollisuutta ilmaista mielipiteitään ja näkemyksiään.

Oppilaiden osallisuuden lisääminen kouluissa on perusopetuksen opetussuunnitelman keskeinen, toimintoja läpileikkaava periaate. Oppivan yhteisön toimintatavat rakennetaan yhdessä. Läsnäoloa tukeva koulun toimintakulttuuri edistää oppimista, osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia.

Opettajan osallistava työote mahdollistaa oppilaiden osallistumisen oman koulutyönsä ja ryhmänsä toiminnan suunnitteluun. Tämä on luonteva tapa työskennellä sekä vahvistaa osallisuutta ja oppilaiden kouluun kiinnittymistä. Oppilaat voivat asettaa tavoitteita, keskustella ja pohtia eri ratkaisuja ja saada näin kokemuksia kuulluiksi ja arvostetuiksi tulemisesta yhteisönsä jäsenenä. Jokainen otetaan mukaan koulun arjen ja toiminnan suunnitteluun kehitysvaiheensa mukaisesti.

Kaikille oppilaille on tarjottava mahdollisuus osallisuuteen ja se on jokaisen oikeus. Oppilas kokee osallisuutta, kun hänen kuulumisellaan ryhmään on merkitystä hänelle itselleen, hän löytää oman tilansa ja paikkansa sekä tulee kuulluksi ja nähdyksi.

Oppilaan kokema osallisuus ei välttämättä ole sama kuin aikuisten ajatus osallisuudesta. Pelkkä edustuksellinen osallisuus, kuten oppilaskunnan hallitus tai tukioppilastoiminta, ei ole riittävää. Osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksien tulisi olla monipuolisia ja kaikille saavutettavissa olevia. Tuntiensa olevansa osa koulu yhteisöä oppilas sitoutuu koulunkäyntiin ja riski koulupoissaoloihin vähenee.

Lähteet:

[YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta \(linkkinä\)](#)

[Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet \(linkki\)](#)

Oppilaiden osallisuuden kartoitus

Tätä osallisuuskartoitusta käytetään **selvittämään oppilaan kokemusta omasta osallisuudestaan kouluympäristössä.**

Oppilaskysely rakentuu kolmesta osiosta:

- Oppilaan oma osallisuuden tunne koulussa
- Oppilaan osallisuuden kokemus ryhmä- ja luokkayhteisössä
- Oppilaan osallisuuden kokemus koulu yhteisössä

Kyselyissä on kaksi eri vastausasteikkoa:

- Asteikko 1-5 suositellaan yläkouluun
- Kyllä/ei –asteikko suositellaan alakouluun
- Ennen kuin kyselyä käyttää, kannattaa tarkistaa käsitteiden kelpoisuus esim. oppilaan ikätasoon.

Kysely kohdistuu vain oppilaan kokemukseen koulussa.

Opettajille suunnattu kysely on tehty täydentämään oppilailta saatuja vastauksia.

Opettajakyselyssä on kaksi osiota:

- Oppilaan osallisuuden kokemus ryhmä- ja luokkayhteisössä
- Oppilaan osallisuuden kokemus koulu yhteisössä

Kartoituksen tavoitteena on

- tehdä näkyväksi oppilaan kokemus omasta osallisuuden tunteestaan.
- Saada tietoa ryhmän dynamiikkaan ja yhteishenkeen liittyen opettajan suunnittelun tueksi.
- Saada tietoa koko koulu yhteisön osallisuuden kokemuksista ja mahdollisuuksista

Kartoitusta voidaan käyttää monella tapaa, joko koko kartoitusta tai osia siitä:

- Yksittäisen oppilaan kanssa
- Yksittäisen luokan kanssa
- Koko koululle teetettävänä

Oppilaiden osallisuuden kartoitus - Käyttöohje

Kartoituksen osia voidaan käyttää eri tavoin; Yksittäiselle oppilaalle, yhdelle ryhmälle/luokalle tai koko koululle. Voi teettää kaikki osiot, tai vaan jonkun osan.

Esimerkkejä eri osioiden hyödyntämisestä:

- Tyynellä on ollut haasteita kiinnittyä omaan uuteen luokkaansa. Hänen opettajansa ehdotta, että he keskustelisivat . Opettaja käyttää osioita 1. ja 2. joko niin että Tyne täyttää kyselyn ensin itse tai ne toimivat keskustelun pohjana. Kysely lisää opettajan oppilaantuntemusta ja saattaa tuoda näkyväksi, mitä asialle voisi tehdä.
- 8B luokalla on muita ryhmiä huonompi luokkahenki ja enemmän poissaoloja. Luokalle teetetään kartoituksen kaikki 3 osiota, lisäksi ryhmää opettavat opettajat täyttävät opettajien kartoituksen. Rehtori, lv, opo ja kouluvalmentaja tulkitsevat tuloksista mitkä osiot nousevat oppilaiden vastausten perusteella keskeisiksi haasteiksi. Opettajien tuloksia verrataan oppilaiden näkemykseen. Tulosten perusteella sovitaan toimenpiteistä, kuten jatkoryhmyttämisen toteutuksesta. Kartoitus tehdään uudestaan 2 kk päästä, jotta nähdään ovatko toimenpiteet vaikuttaneet toivotusti.
- Koulukohtainen opiskeluhoitoryhmä haluaisi saada yhteisöllisen työn suunnittelun tueksi tietoa oppilaiden osallisuuden ja kiinnittymisen kokemuksesta. Päätetään, että 7-luokkalaisille tehdään syyslukukauden lopussa kysely. Kartoituksen perusteella arvioidaan mahdollisten toimenpiteiden tarve. Tarvittaessa kysely uusitaan myöhemmin.

Jos haluat käyttää kyselyä sähköisenä, voit viedä kyselyt Forms, webropol tms. lomakkeelle, jolloin kyselyn tulosten kerääminen koulu/luokakohtaisesti on helpompaa.

Oppilaiden osallisuuden kartoitus - Tulosten tulkinta

- Tulokset antavat suuntaviivaa oppilaiden osallisuuden ja kiinnittymisen kokemuksesta.
- Mitä enemmän kyllä vastauksia tai keskiarvoa 5, sitä enemmän ryhmässä koetaan osallisuutta. Huomaa kuitenkin, että vaikka yleistasolla tulos olisi hyvä, tulee kiinnittää huomiota yksittäisiin vastauksiin ja osioihin, jotka ovat muita matalampia.
- Tuloksia kannattaa käsitellä yhdessä (esim. oppilaiden, huoltajien ja yhteisöllisen opiskeluhoillon kanssa) ja miettiä, millä toimenpiteillä voidaan vaikuttaa kehittämiskohteisiin.
- Tilannetta voidaan seurata toistamalla kysely säännöllisesti, jolloin toimenpiteiden vaikutusta voidaan arvioida.
- Vertaa oppilaiden vastauksia opettajien vastauksiin. Huomaa, että ryhmän toiminta voi vaihdella eri oppitunneilla tai tilanteissa, jolloin saattaa olla syytä teettää kysely useampaan kertaan.
- Lisätietoa tilanteesta voidaan saada vertaamalla tuloksia esim. luokkatasoisten poissaolotilastojen ja kouluterveyskyselyn kanssa.

OPPILAAN KYSELY - Oppilaan osallisuuden tunteen rakentuminen

Oma osallisuus	Kyllä	En osaa sanoa	Ei
Saan olla sellainen kuin haluan.			
Saan tukea omien tunteiden käsittelyyn.			
Koulun aikuiset ovat kiinnostuneita minun kuulumisistani			
Saan hyödyntää kiinnostuksen kohteitani koulun arjessa.			
Minua kannustetaan sopivan kokoisiin haasteisiin.			
Koen saavani rehellistä palautetta työskentelystä.			
Saan olla mukana ja vaikuttaa itseeni liittyvissä asioissa ja palaverissa.			
Minua kuunnellaan ja saan olla asioista eri mieltä.			
Saan apua ja ohjausta toimia oikein eri tilanteissa.			
Osallisuus luokassa	Kyllä	En osaa sanoa	Ei
Jokainen on arvokas osa porukkaa ja kaikki ovat samanarvoisia ryhmässä.			
Kaikki otetaan mukaan toimintaan, itselleen sopivalla tavalla.			
Jokaisen mielipiteellä on väliä.			
Oppitunneilla järjestetään koko luokan yhteistä toimintaa joka tukee luokkahenkeä.			
Luokassa on yhteisiä projekteja, joissa jokainen voi hyödyntää omia kiinnostuksen kohteita.			
Oppilaat saavat vaikuttaa siihen, miten asioita opetellaan.			
Luokassa voidaan keskustella rehellisesti ja avoimesti.			
Osallisuus koulu yhteisössä	Kyllä	En osaa sanoa	Ei
Oppilaiden osallisuuden edistämisestä on kerrottu luokassa.			
Koulun aikuiset toimivat niin että jokainen saa osallistua ja olla mukana.			
Koulussa järjestetään koko koulun yhteisiä tapahtumia.			
Koulussa tarjotaan kaikille oppilaille erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisiin asioihin.			
Oppilaita kannustetaan jakamaan koko koulua koskevia ideoita ja he saavat niistä palautetta.			
Oppilaiden ideoita käsitellään sekä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.			
Oppilailla on mahdollisuus osallistua päätöksentekoon.			
Koen kuuluvani tähän kouluun.			

OPPILAAN KYSELY - Oppilaan osallisuuden tunteen rakentuminen

Oma osallisuus	1 eri mieltä	2 Osittain eri mieltä	3 en osaa sanoa	4 Osittain samaa mieltä	5 Samaa mieltä
Saan olla sellainen kuin haluan.					
Saan tukea omien tunteiden käsittelyyn.					
Koulun aikuiset ovat kiinnostuneita minun kuulumisistani					
Saan hyödyntää kiinnostuksen kohteitani koulun arjessa.					
Minua kannustetaan sopivan kokoisiin haasteisiin.					
Koen saavani rehellistä palautetta työskentelystä.					
Saan olla mukana ja vaikuttaa itseeni liittyvissä asioissa ja					
Minua kuunnellaan ja saan olla asioista eri mieltä.					
Saan apua ja ohjausta toimia oikein eri tilanteissa.					
Osallisuus luokassa	1 eri mieltä	2 Osittain eri mieltä	3 en osaa sanoa	4 Osittain samaa mieltä	5 Samaa mieltä
Jokainen on arvokas osa porukkaa ja kaikki ovat samanarvoisia					
Kaikki otetaan mukaan toimintaan, itselleen sopivalla tavalla.					
Jokaisen mielipiteellä on väliä.					
Oppitunneilla järjestetään koko luokan yhteistä toimintaa joka tukee luokkahenkeä.					
Luokassa on yhteisiä projekteja, joissa jokainen voi hyödyntää omia kiinnostuksen kohteita.					
Oppilaat saavat vaikuttaa siihen, miten asioita opetellaan.					
Luokassa voidaan keskustella rehellisesti ja avoimesti.					
Osallisuus kouluyhteisössä	1 eri mieltä	2 Osittain eri mieltä	3 en osaa sanoa	4 Osittain samaa mieltä	5 Samaa mieltä
Oppilaiden osallisuuden edistämisestä on kerrottu luokassa.					
Koulun aikuiset toimivat niin että jokainen saa osallistua ja olla					
Koulussa järjestetään koko koulun yhteisiä tapahtumia.					
Koulussa tarjotaan kaikille oppilaille erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisiin asioihin.					
Oppilaita kannustetaan jakamaan koko koulua koskevia ideoita ja he saavat niistä palautetta.					
Oppilaiden ideoita käsitellään sekä toteutetaan mahdollisuuksien					
Oppilailla on mahdollisuus osallistua päätöksentekoon.					
Koen kuuluvani tähän kouluun.					

HENKILÖKUNNAN KYSELY - Oppilaan osallisuuden tunteen rakentuminen

Osallisuus luokassa	Kyllä	En osaa sanoa	Ei
Jokainen on arvokas osa porukkaa ja kaikki ovat samanarvoisia ryhmässä.			
Kaikki otetaan mukaan toimintaan, itselleen sopivalla tavalla.			
Jokaisen mielipiteellä on väliä.			
Oppitunneilla järjestetään koko luokan yhteistä toimintaa joka tukee luokkahenkeä.			
Luokassa on yhteisiä projekteja, joissa jokainen voi hyödyntää omia kiinnostuksen kohteita.			
Oppilaat saavat vaikuttaa siihen, miten asioita opetellaan.			
Luokassa voidaan keskustella rehellisesti ja avoimesti.			
Osallisuus koulu yhteisössä	Kyllä	En osaa sanoa	Ei
Oppilaiden osallisuuden edistäminen on kirjattu johonkin koulun suunnitelmaan.			
Aktiivinen osallisuuden edistäminen on osa koulun toimintatapaa, johon kaikki sitoutuvat.			
Koulussa järjestetään koko koulun yhteisöllisyyttä ja ryhmäytymistä tukevia toimintoja.			
Koulussa tarjotaan kaikille oppilaille erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisiin asioihin.			
Opettajia kannustetaan käyttämään oppitunneilla ryhmäytymistä tukevia menetelmiä.			
Oppilaita kannustetaan jakamaan koko koulua koskevia ideoita ja niistä annetaan heille palautetta.			
Oppilaiden ideoita käsitellään sekä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.			
Oppilaat osallistetaan päätöksentekoon.			

HENKILÖKUNNAN KYSELY - Oppilaan osallisuuden tunteen rakentuminen

Osallisuus luokassa	1 eri mieltä	2 Osittain eri mieltä	3 en osaa sanoa	4 Osittain samaa mieltä	5 Samaa mieltä
Jokainen on arvokas osa porukkaa ja kaikki ovat samanarvoisia ryhmässä.					
Kaikki otetaan mukaan toimintaan, itselleen sopivalla tavalla.					
Jokaisen mielipiteellä on väliä.					
Oppitunneilla järjestetään koko luokan yhteistä toimintaa joka tukee luokkahenkeä.					
Luokassa on yhteisiä projekteja, joissa jokainen voi hyödyntää omia kiinnostuksen kohteita.					
Oppilaat saavat vaikuttaa siihen, miten asioita opetellaan.					
Luokassa voidaan keskustella rehellisesti ja avoimesti.					
Osallisuus kouluyhteisössä	1 eri mieltä	2 Osittain eri mieltä	3 en osaa sanoa	4 Osittain samaa mieltä	5 Samaa mieltä
Oppilaiden osallisuuden edistäminen on kirjattu johonkin koulun suunnitelmaan.					
Aktiivinen osallisuuden edistäminen on osa koulun toimintatapaa, johon kaikki sitoutuvat.					
Koulussa järjestetään koko koulun yhteisöllisyyttä ja ryhmäytymistä tukevia toimintoja.					
Koulussa tarjotaan kaikille oppilaille erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisiin asioihin.					
Opettajia kannustetaan käyttämään oppitunneilla ryhmäytymistä tukevia menetelmiä.					
Oppilaita kannustetaan jakamaan koko koulua koskevia ideoita ja niistä annetaan heille palautetta.					
Oppilaiden ideoita käsitellään sekä toteutetaan mahdollisuuksien mukaan.					
Oppilaat osallistetaan päätöksentekoon.					